

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.6.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.6)

УДК 332.142.4

*М. П. Денисенко,
д. е. н., професор кафедри економіки та сфери обслуговування,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8767-9762*

*З. В. Юринець,
д. е. н., професор кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9027-2349*

*Р. В. Юринець,
к. ф.-м. н., доцент кафедри інформаційних систем та мереж,
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: 0000-0003-3231-8059*

КВІНТЕСЕНЦІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

*M. Denysenko
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Economics and Services,
Kyiv National University of Technology and Design*

*Z. Yurynets
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Management,
Ivan Franko Lviv National University*

*R. Yurynets
PhD in Physico-Mathematical Sciences, Associate Professor of the Department of Information
Systems and Networks, Lviv Polytechnic National University*

THE BASIS OF BALANCED DEVELOPMENT OF THE STATE AND BUSINESS IN THE CONDITIONS OF HARMONIZATION OF SOCIAL, ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL GOALS

У статті представлено поглиблене розуміння збалансованого розвитку держави та бізнесу, презентовано характеристики комплексу основних показників оцінювання збалансованого розвитку бізнесу. Обґрунтовано, що розвиток держави та бізнесу потрібно розглядати у синергетичній взаємодії, який можливий в контексті збалансованості. Відповідно до зарубіжної практики прагнення до реалізації збалансованого розвитку бізнесу оцінюють завдяки проведенню оцінки рівня збалансованого розвитку. Для цього використовують такі показники, як індекс стійкості Доу-Джонса (DJSI), FTSE4Good. У Польщі створено індекс RESPECT, що акумулює такі структурні елементи, як відповідальність, екологія, сталість, участь, навколишнє середовище, громада, прозорість. У науковому дослідженні подано характеристики використання цих показників, особливості їх застосування. Зазначено, що в Україні практика оцінювання стимулювання бізнесу до збалансованого розвитку, підтримки практики корпоративної соціальної відповідальності не знайшла належного рівня зацікавленості і все ще перебуває на стадії розроблення. Зроблено висновок, що з боку

держави вагомим аспектом має стати налагодження механізму щодо розроблення системи показників оцінювання бізнесу в контексті підтримки збалансованого розвитку.

The research provides an in-depth understanding of the balanced development of the state and business, presents the characteristics of a set of key indicators for assessing the balanced development of business. It is substantiated that the development of the state and business should be considered in a synergetic interaction, which is possible due to the balance. It is noted that the balanced development of the state and business appears as a process that requires special knowledge and skills from the management hierarchy, the implementation of effective tools of managerial influence. Balanced business development should be considered in terms of autonomous action, synergetic direction in areas that are important for business, achieving standards in the context of social, economic, environmental balance, consistent with the concept of sustainable development; as a system of acquired competencies that allow businesses to actively operate in the environment at an effective level today and in the future. In accordance with foreign practice, the desire to implement sustainable business development is assessed by evaluating the level of balanced development. To do this, use indicators such as the Dow Jones Resilience Index (DJSI), FTSE4Good. It is a set of indices designed to objectively measure business performance that meets generally accepted standards of social responsibility and balanced development. Poland has created a RESPECT index, which shows such structural elements as responsibility, ecology, sustainability, participation, environment, community, transparency. The scientific research presents the characteristics of the use of these indicators, the peculiarities of their application. It is noted that in Ukraine the practice of assessing business incentives for balanced development, support for the practice of corporate social responsibility has not found the appropriate level of interest and is still under development. It is concluded that the establishment of a mechanism for the development of a system of business evaluation indicators in the context of supporting balanced development should be an important aspect on the part of the state.

Ключові слова: *збалансований розвиток; держава; бізнес; показники оцінювання рівня збалансованого розвитку; механізм.*

Keywords: *balanced development; state; business; indicators for assessing the level of balanced development; mechanism.*

Постановка проблеми. Глобальна концепція сталого розвитку стала протиположною неконтрольованим і доволі часто негативним соціально-економічним, політичним та екологічним явищем, що супроводжують багаторазовий процес глобалізації. Умовою його реалізації є збалансований розвиток держави, бізнесу, тобто кожної економічної одиниці, незалежно від форми власності, географічного положення тощо. Єдиним способом досягнення цього завдання є належним чином сплановане та послідовне впровадження стратегії збалансованого розвитку протягом усього життєвого циклу бізнес-одиниць [1].

Кількість інвесторів, які ухвалюють рішення на перевагу реалізації інвестиційних проєктів, з плином часу збільшується. Їхнім пріоритетом є не лише максимізація прибутку, а й програма збалансованого розвитку бізнесу. Підтримка бізнесом пріоритетів гармонійного поєднання соціальних, економічних та екологічних компонентів розвитку постає одним із важливих атрибутів, що зацікавлює інвесторів, є свідченням орієнтації бізнесу на стратегічні горизонти та імперативи розвитку.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У фаховій зарубіжній літературі викладено достатню кількість напрацювань щодо розуміння поняття «збалансований розвиток» за авторством Адамчика Я. [2], Буклера Ц. [3], Пачускі Р. [4], Цереша Г. [3] та інші. Автори розглядають концепцію збалансованого розвитку бізнесу як парадигми сучасного управління, проблеми, що сповільнюють процес її впровадження, обґрунтовують та інтерпретують концепції збалансованого розвитку на макроекономічному та мікроекономічному рівні, визначають цілі та критерії оцінки збалансованого розвитку бізнесу.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є поглиблення розуміння збалансованого розвитку держави та бізнесу, презентація характеристики комплексу основних показників оцінювання збалансованого розвитку бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збалансований розвиток розглядають як гармонійне поєднання соціальних, економічних та екологічних компонентів розвитку. Саме досягнення збалансованості поміж ними дає змогу трансформувати наявний суспільний розвиток у такий, в якому людські та природні ресурси будуть зміцнюватись [3, с. 36-39].

Збалансований світовий розвиток – це гармонійне суспільство, засноване на економічно стійкій економіці, що функціонує в природному середовищі, яке одночасно експлуатується і модифікується бізнесом рівноважно. Збалансоване суспільство зумовлене збалансованим розвитком окремих бізнес-одиниць, які можуть ефективно, синергетично та відповідально співпрацювати задля власного блага та майбутніх поколінь. Щоб це стало можливим, кожна бізнес-одиниця повинна мати можливість працювати і розвиватися в гармонії.

Розвиток держави та бізнесу потрібно розглядати у певній синергетичній взаємодії, який можливий в контексті збалансованості.

Збалансований розвиток держави та бізнесу – це процес, який вимагає від управлінської ієрархії спеціальних знань і навичок, реалізації ефективних інструментів управлінського впливу. Це допустимо в тому випадку, коли управління країною та бізнесом є результатом сформульованого стратегічного плану, в якому визначені цілі, програми та завдання. Стратегічні цілі, що складають основу для збалансованого розвитку держави та бізнесу, повинні забезпечувати максимальну економічну ефективність, максимально можливий рівень умов життя та споживання, використання ресурсів таким чином, щоб забезпечити безперервність існування держави, усіх економічних одиниць. Пріоритетом постають постійні інвестиції, розвиток інновацій [5].

Відповідно до концепції сталого розвитку, одним із сторін якої є збалансованість, держава прагне до [4, с. 56-61]:

- збереження можливості відновлення природних ресурсів;
- раціональне використання невідновлюваних ресурсів та заміна їх заміниками,
- формування обмежень і введення зобов'язань не завдавати шкоди навколишньому середовищу і не перевищення меж, визначених його стійкістю та збалансованістю,
- збереження біологічного різноманіття,
- забезпечення громадян екологічною безпекою,
- створення умов для добросовісної конкуренції для усіх суб'єктів господарювання у доступі до обмежених ресурсів та можливості утилізації забруднюючих речовин,
- забезпечення захисту та раціонального формування навколишнього середовища, що становить блага для держави та створює умови, сприятливі для реалізації права громадян на рівне використання екологічних цінностей.

Економічне зростання країни має забезпечити більш ефективне використання сировини та інших природних ресурсів, раціоналізацію споживання енергії та робочої сили, а також розвиток екологічних інноваційних технологій, охорону природної та культурної спадщини [2].

Збалансований розвиток бізнесу доцільно розглядати з точки зору виконання автономних дій, синергетичного спрямування у сферах, які важливі для бізнесу, досягнення стандартів у контексті соціального, економічного, екологічного балансу, що відповідають концепції сталого розвитку; як систему набутих компетенцій, які дають змогу бізнесу активно функціонувати в навколишньому середовищі на ефективному рівні в сьогоденні та в майбутньому.

На мікрорівні бізнес займається збалансуванням економічних, екологічних та соціальних цілей. Управління бізнесом пов'язане із процесом ефективного виробництва соціально бажаних товарів та послуг, раціональним використанням ресурсів та охороною навколишнього середовища, забезпечуючи водночас виконання соціальних очікувань. Таким чином, бізнес враховує інтереси працівників, власників, постачальників, місцевої громади та інших зацікавлених сторін, тому це пов'язано із соціальною відповідальністю.

Для збалансованого розвитку бізнесу від менеджерів потрібне формування таких ключових компетенцій, які доцільно розвивати у процесі набуття освіти:

- критичне мислення,
- випереджувальне (стратегічне) мислення, уміння передбачати,
- творчість та інноваційність,
- співпраця,
- проектування розвитку бізнесу,
- гнучкість та адаптація до змін.

Прагнення до реалізації збалансованого розвитку бізнесу, відповідно до зарубіжної практики, оцінюють завдяки досягненню високих позицій на фондовій біржі, аналізуванню показників, що складають Індекс стійкості Доу-Джонса (DJSI). Порівняння результатів фондового ринку демонструє, що компанії, які включені в аналіз Індeksu стійкості Доу-Джонса, на цей момент часу досягли високих позицій. Позиція бізнесу на основі індексу залежить від суми балів за оцінку збалансованого розвитку, а також належної практики управління та ділової етики. Оцінка проводиться завдяки заповненню детальної анкети, після чого перевіряється незалежним аудитором. Критерії беруться до уваги з точки зору оцінки економічних, соціальних та екологічних сфер, яким присвоюються відповідна вага.

Індекс стійкості Доу-Джонса враховує такі критерії [6]:

1) економічні, які зокрема включають:

- корпоративне управління,
- управління ризиками,
- протидія корупції,
- принципи належної практики;

2) екологічні, зокрема:

- ефективність використання екологічних ресурсів,
- екологічна інформаційна система;
- 3) соціальні, що включають:
 - програми розвитку людського капіталу,
 - системи набору талантів,
 - філантропічні програми,
 - інформація у сегменті корпоративної соціальної відповідальності.

FTSE4Good – це комплекс індексів, який призначений для об'єктивного вимірювання результатів діяльності компаній, які відповідають загально визначеним стандартам соціальної відповідальності та збалансованого розвитку. Індекс відповідає потребам індивідуальних та інституційних інвесторів, які хочуть інвестувати лише у той бізнес, який відповідає стандартам соціальної відповідальності, мінімізує соціальні та екологічні ризики у своїх портфелях і використовують переваги екологічної ефективності та покращення іміджу.

Компанії, які не відповідають критеріям, вилучаються з індексу FTSE4Good. Також формується перелік країн-учасниць індексу, відсоток підприємств з окремих країн та перелік компаній з найвищою ринковою капіталізацією, які можуть допомогти інвесторам ухвалювати соціально відповідальні рішення.

Основним критерієм є участь компанії в FTSE All World Developed Index. Компанії, які бажають бути включеними до індексу FTSE4Good, повинні відповідати п'ятьом критеріям [7]:

1. Екологічний менеджмент.
2. Повага прав людини.
3. Турбота про норми роботи в ланцюзі поставок.
4. Протидія хабарництву.
5. Пом'якшення наслідків зміни клімату.

Бізнес класифікується на підґрунті високого, середнього та низького їхнього впливу на навколишнє середовище. Чим вищий вплив діяльності бізнесу на навколишнє середовище, тим жорсткіші критерії повинні бути включені. До сфер, що мають найбільший вплив на навколишнє середовище, належать: сільське господарство, повітряний транспорт, виробництво будівельних матеріалів, хімічна та фармацевтична промисловість, харчова та тютюнова промисловість, нафта та газ, виробництво транспортних засобів.

Виробництво електронного обладнання, фінансовий сектор, готельний бізнес, ресторани, громадський транспорт – це сфери, що мають середній вплив на навколишнє середовище. З іншого боку, IT-технології, засоби масової інформації, сфера НДДКР (дослідження та розробки), телекомунікації та оптовий продаж мають найменший вплив.

Компанії, які хочуть бути включеними до індексу FTSE4Good, повинні насамперед проводити екологічну політику, впроваджувати продумані алгоритми дій, операційні процедури, розробляти і реалізовувати стратегічні плани відповідно до сформованих поставлених цілей збалансованого розвитку.

У Польщі на кшталт попередньо описаного індексу було створено індекс RESPECT. RESPECT Index – це скорочення від слів, що вказують на характер індексу, а саме: відповідальність, екологія, сталість, участь, навколишнє середовище, громада, прозорість [8].

Аналіз компаній з точки зору корпоративної соціальної відповідальності та збалансованості проводиться у три етапи. Перші два проводяться без участі компаній, аналіз ґрунтується на загальнодоступній інформації. Третій етап має характер безпосереднього дослідження в компаніях, які котируються на біржі, і вимагає перевірки даних. Детальне дослідження включає [8]:

- 1) перевірку ліквідності;
- 2) оцінку корпоративного управління, інформаційної системи та відносин з інвесторами;
- 3) аналіз діяльності компанії, яка спрямована на зацікавлених сторін, тобто і враховує:
 - стратегію розвитку організації та систему менеджменту,
 - фактори навколишнього середовища,
 - політику відносини з працівниками
 - ринок та споживачів.

Питання та критерії оцінювання відповідно до методики обчислення RESPECT Index ґрунтуються на міжнародному стандарті GRI, однак з урахуванням національних умов. Залежно від значущості, питанням та відповідям присвоюються бали від 1 до 3. На основі отриманих балів компанії розділяють на десять рейтингових класів, з яких найвищий RESPECT AAA, а RESPECT D - найнижчий бал.

В Україні практика оцінювання стимулювання бізнесу до збалансованого розвитку, підтримки практики корпоративної соціальної відповідальності не знайшла належного рівня зацікавленості і все ще перебуває на стадії розроблення.

Таким чином, з боку держави вагомим аспектом постає налагодження механізму щодо розроблення системи показників оцінювання бізнесу в контексті підтримки збалансованого розвитку, організаційна підтримка зазначених заходів, стимулювання ініціатив у розробленні механізму оцінювання та підтримка суб'єктів господарювання, що втілюють практику збалансованого розвитку, сприяння процесу оприлюднення національним бізнесом нефінансових питань, підготовки рекомендацій для господарюючих суб'єктів щодо вирішення гармонізації соціальних, економічних та екологічних питань.

Висновки. Розвиток держави та бізнесу, як нерозривний еквівалент, повинен йти пліч-о-пліч у контексті взаємного збалансування. Збалансований розвиток держави та бізнесу потребує спрямування дій на вирішення соціально-економічних та екологічних наслідків процесів розвитку країни, зберігаючи рівночасно

здатність економіки зростати. Важливим для держави є збереження досягнутого балансу між ключовими компонентами процесів розвитку, зокрема балансом економічного розвитку, соціального розвитку та сферою охорони навколишнього середовища, утримуючи водночас здатність бізнесу задовольняти традиційні та інноваційні потреби споживачів відповідно до принципів рівності та соціальної справедливості, підтримувати бізнесом рівень корпоративної соціальної відповідальності. Зарубіжний довід підтверджує усвідомленість важливості збалансованого розвитку на усіх управлінських рівнях і вагомість впровадження практики вимірювання рівня збалансованого розвитку бізнесу.

Література.

1. Денисенко М. П., Юринець З. В., Юринець Р. В., Кохан М. О. Конкуренентоспроможність підприємництва в умовах інноваційно-інвестиційної модернізації економіки. *Економіка і держава*. 2020. Вип. 4. С. 19-24.
2. Adamczyk J. Zrównoważony rozwój jako paradygmat współczesnego zarządzania przedsiębiorstwem. *Przegląd Organizacji*. 2018. № 12. P. 8-14
3. Buckler C., Creech H. Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for 25 Sustainable Development (2005-2014), Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2014. 198 s. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1682Shaping%20the%20future%20we%20want.pdf>
4. Paczuski R., Zrównoważony rozwój jako zadanie współczesnego państwa oraz rola polityki i prawa w jego realizacji. *Planowanie, Zarządzanie i Ochrona Środowiska*, Kielce, Politechniki Świętokrzyskiej, 1998. 136 s.
5. Yurynets, Z. Bayda, B., Petrich, O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component, *Economic Annals – XXI*. 2015. № 9-10. P. 32-35.
6. Dow Jones Sustainability World Index – S&P Dow Jones Indices. URL: <https://www.spglobal.com>
7. FTSE4Good Index Series. URL: <https://www.ftserussell.com/products/indices/ftse4good>
8. Respect Index. URL: <https://www.odpowiedzialni.gpw.pl>

References.

1. Denysenko, M. P. Yurynets, Z. V. Yurynets, R. V. and Kokhan, M. O. (2020), "Competitiveness of entrepreneurship in terms of innovation and investment modernization of the economy", *Economy and State*, vol. 4, pp. 19-24.
2. Adamczyk, J. (2018), "Sustainable development as a paradigm of modern business management", *Przegląd Organizacji*, vol. 12, pp. 8-14.
3. Buckler, C. and Creech, H. (2014), "Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for 25 Sustainable Development (2005-2014)", Paris, France, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1682Shaping%20the%20future%20we%20want.pdf> (Accessed 28 May 2021)
4. Paczuski, R. (1998), *Zrównoważony rozwój jako zadanie współczesnego państwa oraz rola polityki i prawa w jego realizacji [Sustainable development as a task of the modern state and the role of politics and law in its implementation]*, Planowanie, Zarządzanie i Ochrona Środowiska, Kielce, Politechniki Świętokrzyskiej, Poland
5. Yurynets, Z. Bayda, B. and Petrich, O. (2015), "Country's economic competitiveness increasing within innovation component", *Economic Annals – XXI*, vol. 9-10, pp. 32-35.
6. S&P Global (2021), "Dow Jones Sustainability World Index – S&P Dow Jones Indices", available at: <https://www.spglobal.com> (Accessed 28 May 2021)
7. FTSE Russell (2021), "FTSE4Good Index Series", available at: <https://www.ftserussell.com/products/indices/ftse4good> (Accessed 28 May 2021)
8. Respect Index (2021), available at: <https://www.odpowiedzialni.gpw.pl> (Accessed 28 May 2021).

Стаття надійшла до редакції 15.06.2021 р.